

מטרי החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

29

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וחמש

ואתחנן (תש"ל)

אין עלון הדרכה

פרק ה'

גליון זה הוא המשכו של גליון ואתחנן תשכ"ס. עיון סם ובעלון ההורכה סם.

א. ד'. פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש.
אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת. הריא להגיד לכם את דבר ה'.
כי יראתם מפני האש...

אברבנאל מקשה:

אם היה שדבר עמכם בהר פנים בפנים, מה טעם 'אנכי עומד בין ה' וביניכם'?
בישוב קושיה זו נאמרו פירושים שונים:

ראב"ע ד"ה הנה אנכי עומד
... ויתכן להיות פירוש הנה 'אנכי עומד בין ה' וביניכם' אחר טעמו הר-סיני.
והטעם, שהוא דבר עמכם פנים בפנים ומאוחז היום חיייתי אני עומד בין ה'
וביניכם 'כי יראתם'.

רמב"ן ה' ד"ה אנכי עומד בין ה'...

כי הוא היה עולה להר ושומע דברי השם ויורד ואומר להם עד שדבר ה' עמכם
פנים בפנים. וזה רמז אל כל מה שנזכר בפרשה (שם' י"ט) "בחדש השלישי"
מתחילת (ד') "כה תאמר לבית יעקב" עד (כ"ד) "ויאמר ה' אליו לך רד..."

(1) מה ההבדל בין שניהם בישוב הסתירה שבין שני הפסוקים?

(2 x) התוכל לישב סתירה זו בישוב אחר?

ב. פנים בפנים דבר ה' עמכם מתוך האש

הכתב והקבלה ד"ה דבר עמכם:

ברוב המקומות מחובר לדבור מלת 'אל' (דב' א') "דבר אלינו בחורב",
(דב' ה' ט') "דבר ה' אל כל קהלכם", ופעמים מחובר לדבור מלת "את" ו"עם":
(שמות ל"ד) "עד בואו לדבר אתו" וכן (בר' ט"ז) "דבר האיש... אתנו קשות",
וכן (בר' כ"ט) "עודנו מדבר עמם". ועל דרך הפשט נראה שאין הבדל ביניהם,
כי מצאנו מלת "את" שהוראתה כמו "אל": (תהל' ס"ז) "יאר פניו אתנו" במקום
"אלינו" כמו (במדבר ו') "יאר ה' פניו אליך"; וכן (בר' ל"א) "לעשות עמכם
רעה" במקום לעשות לכם; אמנם כשנדיק יש ל"דבור" המחובר במלת "את" או
"עם" הוראה מובדלת מהתחברה במלת "אל" ולמ"ד.

כשחזר מחבר עם "אל" ועם למ"ד, נשאר הדבור תמיד אצל צד אחד מן
המדברים, שהמדבר יציע דבריו לפני השומע בלתי מחייב אל החשובה. אמנם
כאשר דבור מחובר ב"עם" או "את" ירמוז על מין דבור שהיו שנים מחליפים זה
עם זה, פעם זה מדבר ופעם זה מדבר, אחד שואל ואחד משיב (ווארס-וועקסל)
והוא המכוון במלת "אתו ועמו" הסורים תמיד על השוואת הנושאים שהם בענין
אחד, אלא שהוא מייחס תמיד הדבור אל זה שהיה דבורו ראשון, כמו שאמר (בר'
כ"ט) "עודנו מדבר עמם", שהיו הרועים גם כן מדברים אלא שתלה הדבור ביעקב
שפתח הדבור תחילה; והיפך זה כשיאמר "וידבר לו", "וידבר אליו", ירצה בו
דבור פרטי נגדל מן הדבור המצוי, והיינו דבור הנשאר אצל צד אחד מן
המדברים שהתכוון לשפוך דבריו לפני המקבל ולהגיד לו דבר בלתי מחייב אל
החשובה.

והנה כשהשמיע הקב"ה עשרת הדברים לאזני בני-ישראל, לא היה הדבור נשאר
על צד המשמיע יחברך לבד, אבל היה נעתק אל בני ישראל גם כן. כמו שאמר
במכילתא: "שהיו אומרים על הן ועל לאו לאו". ובמדרש סיר השירים אסרו
(על הפסוק "ישקני מבטיקות פיהו") דרך מניצח:

הדבור היה מחזיר על כל אחד ואחד מישראל ואומר לו: "מקבל
אתה עליך את הדבור הזה? כך וכך דינין יש בו, כך וכך
עונשין יש בו, כך וכך מצוות יש בו, כך וכך קלין וחמורין
יש בו...!" והיה אומר ישראל: "הן!" וחוזר ואומר: "מקבל
אתה אלהותו של הקב"ה?" והוא אומר לו: "הן והן!" וכו' וכו'.

ולכנה זו טבעת מתן-תורה היה הדבור מחליף ממשמיע לשומע ומשומע למשמיע,
לכן הוזכר במתן-תורה מלת "דבר עם".

